

*Допілка В. О.,**кандидат юридичних наук, доцент,**доцент кафедри морського права**Одеського національного морського університету**Загороднюк С. О.,**кандидат юридичних наук, доцент,**доцент кафедри кримінального права, процесу та криміналістики**Міжнародного гуманітарного університету*

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ЗАСОБІВ У МОРСЬКОМУ СУДНОПЛАВСТВІ

Анотація. Протидія злочинності у сфері охорони телекомунікаційної мережі вимагає систематизації та суворої відповідності норм морських конвенцій законам України, безумовного їх виконання.

Життєдіяльність морського судна вимагає суворого дотримання норм безпеки судноплавства, компонентом якого є телекомунікаційні засоби. Міжнародні морські конвенції складають основу правового регулювання захисту телекомунікаційної мережі у морському судноплаванні. Міжнародні морські конвенції тісно пов'язують безпеку судноплавства із забезпеченням її умов, одним з яких є дотримання правил користування технічними засобами телекомунікації.

Імплементація норм міжнародного права в законодавство України призвела до створення правових основ протидії умисного пошкодження телекомунікаційної мережі України. У статті досліджуються норми адміністративного права; вирішальні питання управління безпекою морського судноплавства, протидії адміністративним правопорушенням; норми морського законодавства щодо правовідносин у морському судноплаванні; заборони кримінального Закону у попередженні особливо небезпечних посягань в сфері недоторканості телекомунікаційної мережі, а також акти виконавчих органів влади, які визначають предмет правопорушення і правила його використання. Нормативні підстави тісного зв'язку правових норм, які досліджуються, підтверджують бланкетний характер визначених у статті правових норм.

Профілактика пошкодження телекомунікаційної мережі у мореплаванні вимагає застосування законодавства України відповідними компетентними органами, що підтверджується аутентичним тлумаченням у Примітці ст. 360 КК України в редакції Закону № 600-ІХ від 13.05.2020. Капітанам морських портів і суден, відповідальним за безпеку морського судноплавства, необхідно систематично здійснювати контроль за станом і придатністю до експлуатації технічних засобів телекомунікаційної мережі.

Ключові слова: правові засоби, телекомунікаційна мережа, морське судноплавство, міжнародні конвенції, внутрішньодержавне законодавство.

Постановка проблеми. Дослідження механізму захисту телекомунікаційних засобів у морському судноплаванні за допомогою правових норм. Життєдіяльність морського судна вимагає суворого дотримання норм безпеки судноплавства,

компонентом якого є телекомунікаційні засоби. Міжнародні морські конвенції складають основу правового регулювання захисту телекомунікаційної мережі у морському судноплаванні. Засноване на міжнародних угодах внутрішньодержавне законодавство визначає порядок використання телекомунікаційних засобів у морському судноплаванні.

У роботі досліджуються норми адміністративного, морського права, особливо акцентується увага на аналізі захисту телекомунікаційних засобів від суспільно небезпечних посягань нормами кримінального права України.

Мета статті полягає в дослідженні правових основ відносин, які виникають у процесі експлуатації електронних інформаційних засобів на морському транспорті. Дослідженню проблеми присвячені праці О.М. Шемякіна, В.М. Прусса, А.В. Савченка та інших вчених.

Виклад основного матеріалу дослідження. Позитивні тенденції удосконалення технології та інформатизації на морському транспорті супроводжуються вчиненням правопорушень, у протидії яким важливе місце займають норми міжнародних морських конвенцій і внутрішньодержавної системи права, що вимагають його систематизації та відповідності законів України нормам морських конвенцій [1, с. 24].

Міжнародно-правовий характер регламентації безпеки мореплавства та її компоненту – засобів зв'язку забезпечує універсалізацію технічних та організаційних вимог на глобальному рівні. Міжнародна Конвенція з охорони підводних телеграфних кабелів 1884 року [2], Конвенція ООН по морському праву 1982 року [3] містять вимоги, що пред'являються до конструкції та експлуатації суден, їх забезпеченості телекомунікаційною мережею.

Державне управління безпекою морського судноплавства здійснює Департамент морського та річкового транспорту України, який виконує державний нагляд у морських торговельних і річкових портах, територіальних водах України за дотриманням законодавства про судноплавство, вимог міжнародних договорів України всіма морськими суднами; організує проведення розслідувань причин аварій та катастроф на морському транспорті. Пошкодження телекомунікаційної мережі на морських суднах, які не спричинили великої шкоди безпеці морського судноплавства, тягне адміністративну відповідальність за ст. 147 КпАП України [4].

Морське законодавство України містить вимоги щодо забезпечення безпеки морських телекомунікаційних мереж. Стаття 35 КТМ України серед вимог щодо суднових документів передбачає дозвіл на право користування судною радіостанцією, журналом (щоденник радіослужби) та іншими документами відповідно до Регламенту радіозв'язку [5]. Стаття 64 КТМ України частиною другою передбачає, що капітан залишає судно останнім після вжиття всіх можливих заходів для рятування суднового, радіо- і машинного журналів, карт цього рейсу, документів, цінностей [5].

Кримінальне законодавство України передбачає захист від особливо небезпечних посягань. Кримінальний кодекс України (далі – КК) 1960 року визначив коло предметів, серед яких вказав кабельну, радіорелейну, повітряну лінії зв'язку прогонового мовлення, споруди або обладнання, які входять до їх складу (ст. 205 КК) [6].

Кримінальне законодавство України 2001 року віднесло умисне пошкодження ліній зв'язку до злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян. Це зумовлено тим, що стосовно проблеми, яка розглядається, спричинюється шкода діяльності з управління морськими організаціями. Кримінально-правова норма зумовила кримінальну відповідальність таким наслідком як тимчасове припинення зв'язку [7].

У 2018 році законодавець конкретизував зміст предмета цього кримінального правопорушення, про що вказано у змінній редакції (в редакції Закону № 600-ІХ від 13.05.2020) ст. 360 КК, а саме: телекомунікаційна мережа, технічні засоби телекомунікації, споруди електрозв'язку, що входять до складу телекомунікаційної мережі, а також кримінальні правопорушення проти журналістів [7].

Порівняльний аналіз становлення відповідальності за пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі свідчить про зміну її підстав. Діюче кримінальне законодавство змінило суб'єктивний характер кримінального правопорушення, тому що за раніше чинним законодавством – за будь-якою формою вини, а у змінній редакції – тільки за умисне діяння [8]. Законом змінені види цього кримінального правопорушення, тому що, якщо попередній кодекс містив у нормі лише основний склад, то діюче законодавство, крім основного, – ще й кваліфікований та особливо кваліфікований склади.

Також змінено покарання за це діяння в плані його жорсткості, а саме: за попереднім законом – позбавленням волі на строк до одного року або виправними роботами на той же строк, або штрафом у розмірі від сімдесяти п'яти до ста п'ятдесяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян, а у змінній редакції ст. 360 КК – штраф у розмірі від однієї тисячі до трьох тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до ста двадцяти годин, або обмеженням волі на строк від одного до трьох років.

Законодавець, визначаючи класифікацію злочинів, відносить склад, передбачений ч. 3, з кваліфікуючими ознаками: заподіяння майнової шкоди у великому розмірі або спричинення тяжких наслідків до тяжкого злочину [7].

Стаття 360 КК містить бланкетну диспозицію, тому для її застосування необхідно звернутися до спеціальних правил щодо охорони телекомунікаційної мережі, в яких детально регламентуються питання експлуатації телекомунікаційної мережі.

Кримінальне правопорушення характеризується посяганням на суспільні відносини, що виникають в процесі отримання засобів інформації у встановленому порядку забезпечення інформаційного обміну за допомогою засобів телекомунікаційної мережі. Предмет цього злочину – лінії електрозв'язку: 1) кабельні; 2) радіорелейні; 3) повітряні; 4) проводового мовлення (лінії зв'язку забезпечують передачу і прийом сигналів, знаків (звукових і графічних) по радіо, оптичним, проводовим електромагнітним системам); 5) споруди і обладнання, які входять до складу ліній зв'язку (будівлі, вежі, антени, прилади, технічні пристрої, що забезпечують функціонування ліній зв'язку).

Телекомунікаційна мережа – комплекс технічних засобів телекомунікацій і споруд, призначених для маршрутизації, комутації, передавання та/або приймання знаків, сигналів, письмового тексту, зображень і звуків або повідомлень будь-якого роду по радіо, дровових, оптичних чи інших електромагнітних системах між кінцевим обладнанням.

Усі телекомунікаційні мережі складаються з п'яти основних компонентів, які присутні в кожному мережевому середовищі незалежно від типу чи використання. Ці основні компоненти включають в себе:

1) термінали, які є вихідними і кінцевими пунктами у будь-якому середовищі телекомунікаційної мережі. Будь-який вхід або вихід пристрою, який використовується для передачі або прийому даних, може бути класифікований як термінал компонента;

2) телекомунікаційні процесори підтримують передачу і прийом даних між терміналами та комп'ютерами шляхом надання різних функцій керування та допоміжних функцій (наприклад, перетворення даних із цифрового в аналоговий і навпаки);

3) телекомунікаційний канал – шлях, по якому дані передаються і приймаються. Телекомунікаційні канали створюються за допомогою різних фізичних носіїв, з яких найпопулярнішими є мідні дроти і коаксіальний кабель (СКС). Волоконно-оптичні кабелі все частіше використовуються для більш швидкого і надійного зв'язку як для бізнесу, так і для домашніх потреб;

4) комп'ютери;

5) програмне забезпечення керування телекомунікаціями присутнє на усіх комп'ютерах мережі і відповідає за контроль мережевої активності та функціональності [10].

Вказані предмети є необхідною ознакою кримінального правопорушення, яке розглядається. Об'єктивна сторона характеризується вчиненням активних дій – пошкодженням ліній зв'язку, споруд чи обладнання, які входять до складу телекомунікаційної мережі.

Склад кримінального правопорушення є матеріальним і вважається закінченим з моменту припинення надання телекомунікаційних послуг. Сам по собі факт пошкодження телекомунікаційної мережі, якщо це не викликало припинення зв'язку, складу кримінального правопорушення не утворює і тягне відповідальність за ст. 147 КпАП [4]. При цьому залежно від конкретних обставин вчинення діяння, мотивів і мети його вчинення дії винного можуть кваліфікуватися як замах на вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 360 КК, якщо особа діяла з прямим умислом і переслідувала мету припинити зв'язок шляхом пошкодження вказаної у диспозиції

норми ч. 1 ст. 360 КК предметів, або якщо така мета була відсутня за наявності відповідних підстав – як умисне або необережне пошкодження майна.

Пошкодження являє собою приведення зазначених предметів до стану, за якого вони повністю або частково втрачають здатність використовуватися для передачі інформації, тобто не можуть бути використані за цільовим призначенням. Між вчиненням таких дій і припиненням надання телекомунікаційних послуг має бути встановлений причинний зв'язок. Наслідком є припинення надання телекомунікаційних послуг.

Суб'єкт за видом загальний – будь-яка осудна особа, яка досягла 16-ти років. Якщо суб'єктом цього кримінального правопорушення виступає службова особа, то відповідальність настає за сукупністю ст.ст. 360, 364 КК України. Закон не передбачає наявності таких осіб як кваліфікуючої ознаки кримінального правопорушення, але участь службових осіб при вчиненні кримінального правопорушення є обтяжуючою обставиною.

Суб'єктивна сторона виражається як у прямому, так і в непрямому умислі. Умисне пошкодження кабельних ліній зв'язку та їх обладнання, що призвело до переривання зв'язку, вчинене внаслідок викрадення, потребує додаткової кваліфікації за ст. 194 КК. Необережне пошкодження ліній зв'язку спричиняє відповідальність за ст. 196 КК, але лише за умови, якщо воно спричинило тяжкі тілесні ушкодження або загибель людей.

Закон, крім основного складу кримінального правопорушення, містить кваліфікований склад (ч. 2) та особливо кваліфікований (ч. 3). Кваліфікуючими ознаками кваліфікованого складу є повторність, група осіб за попередньою змовою, загальнонебезпечним способом.

Повторністю кримінальних правопорушень визнається вчинення двох або більше кримінальних правопорушень, передбачених тією самою статтею або частиною статті Особливої частини цього Кодексу (ч. 1 ст. 32 КК).

Кримінальне правопорушення визнається вчиненим за попередньою змовою групою осіб, якщо його спільно вчинили кілька осіб (дві або більше), які заздалегідь, тобто до початку вчинення кримінального правопорушення, домовилися про спільне його вчинення (ч. 2 ст. 28 КК).

Загальнонебезпечний спосіб – це такий спосіб пошкодження предметів, за якого створюється небезпека для життя і здоров'я людей, а також пошкодження майна (наприклад, морські аварії) [10, с. 89].

Особливо кваліфікований склад має місце за наявності особливо кваліфікуючих ознак: спричинення майнової шкоди у великому розмірі або спричинення тяжких наслідків.

Примітка до ст. 360 КК у роз'яснювальних нормах містить аутентичне тлумачення понять майнової шкоди у великому розмірі та тяжких наслідків, а саме:

1. Майнова шкода у великому розмірі визнається заподіяною у великому розмірі, якщо її розмір у тисячу і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян.

2. Тяжкими наслідками у цій статті вважаються дії, що спричинили припинення надання телекомунікаційних послуг на критично важливі об'єкти інфраструктури [7].

Кабінет Міністрів України у постанові від 9 жовтня 2020 року № 943 «Деякі питання об'єктів критичної інфра-

ційної інфраструктури» визначив порядок формування переліку об'єктів критичної інформаційної інфраструктури [11].

Висновки. Гармонізація внутрішнього законодавства з нормами міжнародного права та необхідність інтеграції України в міжнародні організації пов'язуються з необхідністю створення та забезпечення належного функціонування у державі ефективних механізмів інформатики.

Нормативно-правова регламентація безпеки мореплавства заснована на взаємодії міжнародної та внутрішньодержавної систем права. Систематизація правових норм про безпеку засобів зв'язку на морському транспорті має сприяти їх застосуванню.

У основі законодавства про відповідальність за недоторканість телекомунікаційної мережі лежить матеріально-технічний прогрес. Негативні явища цього характеру вимагають зміни підстав і кримінально-правових наслідків цього кримінального правопорушення. Суспільна небезпечність дослідженого кримінального правопорушення визначається тим, що воно посягає на суспільні відносини, які забезпечують інформаційний обмін за допомогою засобів телекомунікаційної мережі. Крім того, пошкодження кабельних, радіорелейних, повітряних ліній зв'язку проведеного мовлення чи обладнання може призвести до серйозних порушень роботи цих видів зв'язку, а також споруд чи обладнання, що входять до їх складу.

Література:

1. В.М. Прусс. Обеспечение безопасности международного судоходства уголовно-правовыми методами. Монография. Одесса : ЛАТСТАР, 2000. 204 с.
2. Міжнародна Конвенція з охорони підводних телеграфних кабелів 1884 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_651#Text.
3. Конвенция Организации Объединенных Наций по морскому праву 1982 года. Международный документ от 10.12.1982. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_057.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
5. Кодекс торговельного мореплавства України, чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 15 берез. 2010 р. (ОФЦ. ТЕКСТ). ПАЛИВОДА А.В., 2010. 116 с. (Кодекси України).
6. Уголовный кодекс Украины с постанейными материалами (с изменениями и дополнениями по состоянию на 1 июня 1998 года). Харьков : ООО «Одиссей», 1998. 448 с.
7. Кримінальний кодекс України, прийнятий сьомою сесією Верховної Ради України 5 квітня 2001 року. *Відомості Верховної Ради*. 2001. № 25-26. Ст. 131 (з наступними змінами та доповненнями). URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
8. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. О.М. Джужи, А.В. Савченка, В.В. Чернея. К. : Юрінком Інтер, 2017. 1046 с.
9. Про телекомунікації : Закон України від 18.11.2003 № 1280-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1280-15#Text>.
10. Шемякин А.Н. Морское право : учебное пособие. Х. : Одиссей, 2004. С. 113.
11. Деякі питання об'єктів критичної інформаційної інфраструктури : Постанова Кабінету Міністрів України від 9 жовтня 2020 року № 943. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/943-2020-%D0%BF#Text>.

Dopilka V., Zagorodniuk S. Legal support of telecommunication means in maritime shipping

Summary. Counteracting crime in the field of telecommunication network protection requires systematization and strict compliance of the norms of maritime conventions with the laws of Ukraine and their unconditional implementation.

The vital activity of a sea vessel requires strict observance of the safety norms of navigation, a component of which is telecommunication means. International maritime conventions form the basis of legal regulation of the protection of the telecommunications network in maritime shipping. International maritime conventions closely link the safety of navigation with the provision of its conditions, one of which is compliance with the rules of use of technical means of telecommunications.

The implementation of the norms of international law into the legislation of Ukraine has led to the creation of a legal basis for counteracting intentional damage to the telecommunications network of Ukraine. The article examines the rules of administrative law; crucial issues of maritime safety management, counteraction to administrative

offenses; norms of maritime legislation in terms of legal relations in maritime shipping; prohibitions of criminal law in the prevention of particularly dangerous encroachments in the field of inviolability of the telecommunications network, as well as acts of executive authorities, which determine the subject of the offense and the rules of its use.

The normative grounds for the close connection of the legal norms under study confirm the blanket nature of the legal norms defined in the article. Prevention of damage to the telecommunications network in shipping requires the application of the legislation of Ukraine by the relevant competent authorities, which is confirmed by the authentic interpretation in the Note to Article 360 of the Criminal Code of Ukraine as amended by Law № 600-IX of 13.05.2020. Masters of seaports and ships responsible for the safety of maritime navigation must systematically monitor the condition and suitability for operation of technical means of the telecommunications network.

Key words: legal means, telecommunication network, sea shipping, international conventions, domestic legislation.